

Str. Isacei, nr. 20, Tulcea
820241
Tel / fax: 0240 / 51.60.72
www.tulcea.djc.ro
E-mail: culturatl@yahoo.co.uk
contact@tulcea.djc.ro
Nr. 1672 / 04. 11. 2013

Către

Ministerul Culturii

Cabinet Ministru

Domniei Sale,

Domnului Daniel Constantin Barbu, Ministrul Culturii

Motto: *Știința modernă cu mijloacele de care dispune astăzi, cu experiența, cu capacitatea și cu tendința realistă a veacului nostru, nu mai permite distrugerile și plagierile ce s-au făcut în timpul din urmă. Oricât de ar fi de degradată o clădire, se găsesc mijloace de o întări și păstra¹.*

Urmare a publicării în presa centrală de la începutul acestei săptămâni a proiectului de lege privind descentralizarea – care prevede transferul, prin reorganizare, Direcțiilor Județene pentru Cultură din subordinea Ministerului Culturii către Consiliile Județene, Vă înaintăm câteva observații marginale asupra acestuia:

Unitate în Diversitate

Aparent căzută în desuetudine astăzi, și doar aparent contradictorie, deviza pilon a Uniunii Europene reflectă atât trecutul, cât și realitățile de azi, dar și dorința unei viitoare construcții continentale comune.

Spre deosebire de alte domenii de activitate, și exceptând audiovizualul și drepturile de autor (care se reglementează omogen la nivelul Uniunii), modurile în care se alcătuiesc, dezvoltă, reglementează și aplică strategiile culturale sunt

¹ Arh. N. Gabrielescu – 1886, *apud* O. Velescu, *Revista Monumentelor Istorice*, LXI, 2, 1992, p. 10-11.

atributele *exclusive, interne*, ale statelor membre; în România, acest rol se îndeplinește de către Ministerul Culturii. Moștenirea culturală, ca parte componentă esențială și definitorie a identității României în concertul diversității europene, este chemată să ocupe un loc din cele mai însemnate în strategiile culturale existente și viitoare; identificarea, păstrarea, conservarea și transmiterea nealterată către generațiile următoare a elementelor mobile, imobile sau imateriale ale moștenirii culturale naționale (ne aventurăm să o etichetăm de importanță strategică) a fost codificată în legislația românească sub denumirea *protejarea Patrimoniului Cultural Național* – domeniu în care Ministerul Culturii are, legal, cele mai înalte competențe privind reglementarea și monitorizarea modului de aplicare.

În contextul recent (globalizare, recesiune, euro scepticism, re afirmarea naționalismelor, ș.a), considerăm că rolul de interes public general al acestui domeniu trebuie, în mod hotărât, *consolidat* și nu diminuat (din motive și pe criterii care-i sunt străine).

Constatăm faptul că propunerea de transfer a unei foarte consistente părți din atributele de specialitate referitoare la protejarea Patrimoniului Cultural Național ale Ministerului Culturii (împreună cu toate structurile *sale* teritoriale) către autorități publice locale, poate duce nu doar la diminuarea importanței moștenirii culturale ci și la reducerea rolului public al Ministerului (și a rostului existenței sale ca entitate administrativă în forma actuală).

Obiectul de activitate al Direcțiilor pentru Cultură

Este (și a fost, de la început) protejarea Patrimoniului Cultural Național.

Este opinia noastră de specialitate că domeniul protecției Patrimoniului Cultural Național nu necesită descentralizare: prin înseși prevederile legilor de profil în vigoare, această activitate ESTE, *de facto* și *de iure*, descentralizată², întrucât sistemul protejării Patrimoniului Cultural Național *a fost conceput să funcționeze descentralizat*; prin însuși specificul său, această activitate nu poate fi, fizic, desfășurată centralizat; omogenitatea aplicării reglementărilor speciale la nivel național reclamă, însă, supervizarea de către o entitate centrală – Ministerul Culturii. Contrar afirmațiilor din expunerea de motive, în protecția Patrimoniului Cultural Național decizia *este* aproape de cetățean, întrucât DJC au cele mai largi atribuții (pe palierul lor de competență) și pot oferi răspunsuri și puncte de vedere legale și relevante în timp util; acele texte legale, acele proceduri care, aparent, lungesc timpii de răspuns, sunt *perfectibile* iar reglementarea acestora se poate face, conform legii, operativ, prin ordine ale ministrului.

Mai mult, acest domeniu nu este nici strict administrativ și nici strict științific, este administrație publică *de specialitate* a cărei activitate este fundamentată de textele actelor normative de profil în vigoare și este susținută practic de studii (proiecte, rapoarte, publicații, ș.a) de specialitate – al căror conținut și concluzii le codifică în acte administrative, conform procedurilor legale existente (prin consultarea Comisiilor de specialitate, care validează / invalidează științific

² de altfel, până la relativ recenta modificare terminologică, titulatura oficială a Direcțiilor era *servicii publice descentralizate ale Ministerului Culturii* – ex: în variantele inițiale ale Legea nr. 182 / 2000 - art. 54, OG nr. 43 / 2000 – art. 11, HG nr. 28/2001 – art. 14.

propunerile făcute). În evoluția și devenirea sa istorică, acest domeniu de activitate a fost, până foarte de curând, masiv orientat către partea de specialitate (științifică): doar, începând cu anul 2000 protejarea Patrimoniului Cultural Național, prin activitatea DJC, a căpătat și dezvoltat, cu succes și eficiență, competențe administrative; a înclina astăzi balanța (căzând în extrema opusă) exclusiv pe aspectul administrativ - considerându-se că hârtii și aprobări poarte face oricine, în orice împrejurări (așadar ignorând aspectul de specialitate) – este o eroare ce poate avea consecințe foarte grave asupra monumentelor istorice, siturilor arheologice și patrimoniului mobil, fiindcă (din motive și pe criterii care-i sunt străine) riscă să producă distrugerii. *În acest domeniu de activitate distrugerile sunt ireversibile.*

Pentru păstrarea justului echilibru între administrativ și specialitate (echilibru construit și menținut cu mare greutate, ale cărui efecte benefice se văd abia acum, după mai bine de 10 ani de implementare) în domeniul protejării Patrimoniului Cultural Național este de dorit ca atribuțiile și structurile să rămână la Ministerul Culturii - pentru păstrarea rostului Patrimoniului Cultural Național ca element al identității naționale, așa cum reiese din litera și spiritul legilor de specialitate și pentru asigurarea aplicării unitare și omogene a acestora.

Sunt evocatoare, prin comparație, exemple similare din trecutul apropiat, întâmplate chiar în domeniile culturii:

- 1997, transferul așezămintelor culturale cu activitate, personal și proprietăți în subordinea autorităților publice locale, din dorința firească de a aduce decizia asupra actului cultural aproape de comunitatea căreia i se adresează; rezultatul = activitățile culturale, în proporție înspăimântătoare, *au dispărut* pentru cca. 10 ani, personalul specializat a fost completat și apoi dislocat de rude și clienți ai membrilor autorității locale, proprietățile (căminele culturale și casele de cultură) s-au degradat, au fost părăsite, li s-a schimbat destinația sau li s-au valorificat imobiliar locațiile. Abia în ultimii 2-3 ani intensitatea activității culturale atinge niveluri comparabile cu perioada dinainte de 1997; în protejarea Patrimoniului Cultural Național, însă, 10-15 ani (până la reșezarea sistemului, conform exemplului citat) e o perioadă de timp mai mult decât suficientă pentru ca toate cele 30 000 monumente din LMI să dispară fizic sau să fie iremediabil afectate în forma și substanța lor istorică.

- Decretul nr. 442 / 1977 privind „reorganizarea” (în mod ironic, arc peste timp, așa s-a numit și atunci operațiunea) DPCN (DMI) – în fapt desființarea acestora. În condițiile în care textele legale ale domeniului erau firave³, iar structura administrativă de aplicare a protecției pentru monumente și situri era inexistentă, efectul desființării DMI și a dispariției efective a activității de avizare a fost devastator și imediat: corpul de inspectori dispăre, finanțările sunt retrase, șantierele se închid (sunt trecute în conservare, și, multe dintre ele, imediat jefuite), colectivele de specialiști (arhitecți, arheologi, ingineri) se dispersează, tehnicienii restauratori (cu greu) *formați* în acest sistem se reorientează profesional (din acest ultim punct de vedere efectele lui 1977 se fac simțite până în ziua de azi).

În toate domeniile Patrimoniului Cultural Național specialiștii se formează greu, în timp; în pregătirea actualului corp de specialiști care activează în DJC (oricum nu prea numeros) s-au investit resurse considerabile, financiare și de timp, de către MC.

³ Legea nr. 63/1974 era în principal destinată protejării bunurilor culturale mobile
3/7

Ar fi total regretabil, mai ales având exemplele din trecut mai sus enumerate, ca aceleași greșeli să fie făcute.

Scurtă evoluție istorică a sistemului protejării PCN

1860 – se înființează, prin decret domnesc emis de Al. I. Cuza, Comisiunea Monumentelor Publice;

1864 – Regulamentul domnesc pentru funcționarea Muzeului Național de Antichități – art. 10 f) – *de a priveghea la buna stare a monumentelor de orice natură și de a stăruii pentru a lor nealterare sau eventuală restaurare* - una din primele reglementări în domeniu la noi;

1874 – Comisiunea Monumentelor Publice capătă un Regulament – printre primele reglementări în domeniu la noi;

1874 – Primul chestionar privind intenția *de a pregăti întocmirea unei istorii lămuritoare a României* (Chestionarul Odobescu); în același an, amplu recensământ al monumentelor în Transilvania;

1880 – se înființează *Comisia pentru cercetarea antichităților din Dobrogea*;

1881 – pe fundamentul Regulamentului din 1874 și urmând demolării nejustificate ale bisericii Schitu Măgureanu (București), V. A. Urechia (Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice) încearcă codificarea unui act normativ *pentru conservarea monumentelor naționale* – proiectul nu trece de forul legislativ și eșuează;

1885 – urmare a raportului lui Gr. Tocilescu către Spiru Haret (secretar general al Ministerului) referitor la devastările găsite cu prilejul vizitei la castrul roman de la Reșca (Romula), Tocilescu este însărcinat de Haret cu redactarea unui text normativ: *pentru a împiedica pe viitor cel puțin vandalismul cel mare contra monumentelor istorice, am onoarea de a vă ruga să binevoiți a redacta D-voastră un proiect de lege pentru acest sfârșit*;

1892 – se adoptă legile Tocilescu-Haret: *Lege privind descoperirea monumentelor și obiectelor antice* respectiv *Lege pentru conservarea monumentelor publice* (legile vor fi amendate / completate în 1913, 1919); prevăd instituirea (completarea) atributelor (competențelor) științifice ale Comisiunii;

1903 – apare *Lista-inventar a monumentelor publice și istorice* (avizată de Comisiune și aprobată de Ministru), semi oficială – nepublicată în Buletinul Oficial;

1906 – Inventarul Comisiei Ungare Monumentelor Istorice (publicat în presă);

1907 – Chestionarul Spiru Haret privind monumentele istorice;

1923 – Inventarul monumentelor și obiectelor istorice și artistice săsești din Transilvania – M. Csacki, membru al Secțiunii de Cluj al Comisiunii;

1947 – 29 decembrie - Comisiunea este desființată, legea devine caducă;

1951 – înființarea Comisei Științifice a Muzeelor și Monumentelor Istorice și Artistice pe lângă Academia RPR

1955 – se adoptă HCM 661/1955 pentru *păstrarea și folosirea monumentelor de cultură din RPR*

1955 – se adoptă HCM nr. 1160 / 1955 privind aprobarea Listei monumentelor de cultură și artă din RPR (completări 1957); rămâne în vigoare până în 2010!

1974 – se promulgă Legea nr. 63 / 1974 *Legea ocrotirii patrimoniului cultural al RSR*, orientată în principal către protejarea bunurilor culturale mobile; se înființează Oficiile Județene pentru Patrimoniul Cultural Național pe lângă / în interiorul Muzeelor Județene, de subordonare locală, cu atribute principale de monitorizare a evidenței și protecției patrimoniului mobil; datorită unui cumul de factori, relația de comunicare administrativă între Oficii și Minister (CCES la vreme cu pricina) nu a funcționat;

1990 – se abrogă Legea nr. 63 / 1974;

1991 – apare Lista Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, semi oficială (avizată de CNMASI, proaspăt reînființată) – nepublicarea Listei în Monitorul Oficial al României are consecințe negative ale căror efecte se fac simțite până în prezent și se vor resimți și în viitorul apropiat;

1992 – se adoptă OG nr. 27 / 1992 pentru protecția patrimoniului cultural național și stabilirea competențelor CNMASI;

1994 – se adoptă OG nr. 68 / 1994 privind protejarea patrimoniului cultural național;

2000 – cu adoptarea Legii nr. 182 / 2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil se pun bazele sistemului actual de protecție – art. 54 prevede comasarea Oficiilor Județene pentru Patrimoniul Cultural Național cu Inspectoratele pentru Cultură, în subordinea Ministerului Culturii, pentru asigurarea aplicării unitare și omogene a legislației de profil; pachetul legislativ este completat de OG nr. 43 / 2000 privind protecția patrimoniului arheologic și de Legea nr. 422 / 2001 privind protejarea monumentelor istorice;

2004 – ca anexă la Ordinul Ministrului Culturii și Cultelor nr. 2314 / 2004, apare și este publicată în Monitorul Oficial al României, Lista Monumentelor Istorice; Lista este republicată ca anexă la Ordinul Ministrului Culturii și Patrimoniului Național nr. 2346 / 2010.

În îndelungata și prestigioasă sa activitate, Comisiunea Monumentelor a realizat lucruri extraordinare în ceea ce privește conservarea și restaurarea unor monumente reprezentative pentru istoria spațiului românesc, a salvat de la dispariție obiective importante legate de trecutul istoric, a contribuit la apariția și dezvoltarea arheologiei românești (prin finanțarea primelor cercetări) și, poate mai mult decât orice, a încercat crearea unei „școli” naționale de specialiști în conservare / restaurare; ceea ce, însă, a lipsit cu desăvârșire Comisiunii au fost mijloacele efective de monitorizare a respectării legislației – structuri administrative de specialitate care să aplice sistematic și temeinic prevederile legale în teritoriu⁴: acest lucru a dus la eludarea legii⁵.

Întrucât aplicarea sistematică și temeinică a prevederilor legale este o modalitate de educație non formală, continuă, a cetățenilor în orice gen de domeniu,

⁴ cazul *Troesmis* – com. Turcoaia, jud. Tulcea: deși figurează în Lista – Inventar 1903 a Comisiunii, în 1920-1921, castrul legiunii *V Macedonica* este salvat *in extremis* de la transformarea sa, „legală” (din nou) în carieră de piatră, urmare a intervenției Prefectului de Tulcea, generată de insistențele prof. Constantin Mosil (ulterior membru al Academiei, din 1948, colaborator particular al Comisiunii la vremea aceea).

⁵ potențată și de faptul că și atunci, ca și acum, domeniul se lovește de aceleași provocări – relația încordată dintre servituțile / sarcinile de protecție și regimul proprietăților private prevăzute de Codul Civil = suntem, din acest punct de vedere, blocați în aceeași păguboasă paradigmă de 121 ani!

lipsa unei astfel de abordări în ceea ce privește monumentele în România (dublată de lipsa din *curricula* școlare a unei astfel de materii) explică parțial atât aderența scăzută a publicului (vizibilă și atunci și azi) la elementele definitorii, palpabile, ale propriului trecut, cât și reacțiile firave (ale opiniei publice) la distrugerile din trecut și reflectă lipsa de pregătire și de viziune a celor care au decis și au pus în operă aceste distrugeri: electrificarea României, construcția Canalului (de importanță strategică), sistematizarea localităților (cu relele și cu puținele sale bune), sistemul de transport (drumuri / căi ferate), sistemul de irigații, sistemele de alimentare apă / canalizare – elemente indubitabil necesare progresului societății și aducerii standardului general de viață la niveluri normale, au fost realizate înainte de 1989 (fără măcar să se fi încercat protejarea bunurilor culturale) de multe ori prin distrugerea cu bună știință a monumentelor și siturilor; poziția periferică a protejării Patrimoniului Cultural Național în prioritățile publice și private, ieri și astăzi, este o consecință directă a lipsei cultivării unei *forma mentis* în acest domeniu, prin orice mijloace – inclusiv prin cel administrativ de specialitate.

Întrucât activitatea Oficiilor pentru Patrimoniul Cultural Național, mai sus pomenite, era în principal orientată către evidența și protecția patrimoniului cultural mobil, afirmăm, fără sentimentul că greșim iremediabil, că în România, **timp de 108 ani**, în perioada 1892 – 2000, au existat legi specifice privind protecția monumentelor istorice și a patrimoniului arheologic care *nu au fost aplicate fiindcă nu au existat structuri administrative dedicate, menite să le aplice*; acest rol se îndeplinește, cu grad de eficiență din ce în ce mai crescut, abia din anul 2000 până în prezent de DJC - rolul acestora se află, credem noi, abia la început.

Toate cele arătate mai sus conduc la concluzia că, prin transferul DJC către autorități locale prevăzut în proiectul legii descentralizării, urmează să revenim la situații de acum 30/50/100 ani, cu consecințe (pe care le intuim) ireparabile asupra moștenirii culturale a spațiului românesc.

Textul proiectului de lege

Nu intenționăm să realizăm o analiză paragraf cu paragraf a textului proiectului; multe prevederi ale acestuia reflectă oricum lipsa logicii (din punctul nostru de vedere).

Ceea ce reiese, cu claritate, din propunerea de text normativ este poziția de ***incompatibilitate*** evidentă a autorităților locale, care ar urma să fie (în domeniile noastre de interes) și emitenți de certificate de urbanism / autorizații construire, și avizatori, și finanțatori / beneficiari ai proiectelor supuse avizării / autorizării; același lucru poate fi comentat în ceea ce privesc concesiunile monumentelor istorice, propunerile de clasări / declasări și procedurile privind exercitarea preemțiunii la vânzarea monumentelor istorice aflate în proprietatea persoanelor fizice sau juridice de drept privat.

Indiferent de cât de bine intenționată ar fi o autoritate locală în acest domeniu, lipsa autonomiei / independenței instituționale în specialitate (asigurată în acest moment de apartenența DJC la Ministerul Culturii) poate duce – tentația va *exista*

fiindcă va fi *creată* de acest text de lege aflat în proiect – la potențiale distrugerii⁶; motivul? = menirea absolut firească a autorităților locale este îmbunătățirea condițiilor generale de viață a populației, circumscrisă în zilele noastre indicelui / gradului de performanță economico-financiar – din punctul nostru de vedere, riscul repetării „experiențelor” similare din perioada electrificării, sistematizării urbane și rurale, irigațiilor, *etc.*, *nu credem că poate și că trebuie fi trecut, de nimeni, cu ușurință, cu vederea.*

În consecință, recomandăm păstrarea atribuțiilor de specialitate referitoare la protejarea PCN și a structurilor administrative specializate care le aplică în interiorul și în subordinea Ministerului Culturii.

Față de toate cele mai sus expuse, Vă rugăm dispuneți.

Cu deosebită stimă,

Director executiv,
Iulian Vizauer

⁶ Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, 1, 1, 1908, p. 30, *apud* A. Trișcu, Revista Monumentelor Istorice, LXI, 2/1992, p. 3, nota 2: *Cu privire la lucrările pe monument, sunt deplânse intervențiile autorităților comunale și ale epitropilor bisericesti, care cu de la sine putere, se apucară de renovat ... alterând ... caracterul vechi și specific al unora dintre cele mai însemnate monumente ; iar unde socotiră că nu mai e nimic de făcut, dărâmară pur și simplu.*